

“ ELS TEMPS “ I L’ORGANITZACIÓ
DEL CALENDARI I L’HORARI
ESCOLAR

Consell Escolar Municipal de Barcelona

Consells Escolars Municipals de Districte

CALENDARI I HORARI ESCOLAR

Presentació

Aquest document recull les opinions i aportacions dels representants dels diferent sectors i organitzacions de la comunitat educativa i dels/les membres dels Consells Escolars Municipals de districte i del Consell Escolar Municipal de Barcelona que van participar en les Jornades "Els Temps" i l'organització del calendari i horari escolar.

Posteriorment, s'ha obert un període de debat del document en els Consells Escolars Municipals de Districte i s'han incorporat les seves aportacions.

El document ha estat aprovat en la Comissió Permanent del Consell Escolar Municipal de Barcelona del 16 d'abril de 2005.

D'acord amb el mateix esquema de debat de les jornades, hem recollit les aportacions en els apartats:

- 1.- Horari i calendari escolar*
- 2.- Conciliació del temps laboral, familiar i escolar*
- 3.- El paper de les administracions públiques*
- 4.- El procediment*
- 5.- Aspectes rellevants*

Més un apartat de referències bibliogràfiques

1.- Horari i calendari escolar

Calendari escolar

Sobre el calendari escolar es constata que tenim el mateix calendari i horari escolar de fa seixanta anys i no ha evolucionat d'acord amb les noves necessitats educatives, familiars i socials. Respecte al nombre de dies de les vacances, el nostre país té més concentració de dies de vacances a l'estiu que molts altres països de la U.E. que tenen una distribució de dies de vacances al llarg del curs.

Qualsevol modificació de l'actual calendari escolar ha de partir en primer lloc de les necessitats de l'alumnat i tenir en compte el conjunt del nucli familiar i el món laboral.

Cal treballar per adequar els canvis entre el calendari escolar i el laboral

Sembla que hi ha un acord generalitzat de racionalitzar el calendari escolar, establint períodes lectius i no lectius més estables. L'estricta variació dels trimestres en funció de les festes religioses ja no té sentit en aquesta societat, cal evitar un segon trimestre llarg i variable d'un curs a l'altre. En altres països de l'entorn s'ha introduït una setmana de vacances al febrer perquè és més lògic pensant en els infants i formaria part de la distribució de dies lectius d'una manera més racional, per equilibrar la distribució trimestralment. Aquesta opció però genera també un cert recel en les famílies que pensen que canviar el període de vacances pot produir un nou problema i un cost afegit.

Qualsevol mesura de canvi de l'actual calendari escolar ha d'anar acompanyada de l'organització d'activitats d'educació no formal per l'alumnat que permeti a les famílies que no puguin fer-se càrrec dels seus fills i filles per ocupacions laborals tenir una opció d'ocupació del temps de lleure.

En tot cas, cal adequar el ritme escolar durant tot l'any per evitar el trencament bruscat entre vacances i períodes lectius, atendre les necessitats educatives dels nois i noies i tenir en compte la incidència dels factors climatològics, del conjunt del nucli familiar i del món laboral, tot mantenint les condicions laborals del professorat.

Horari escolar

El principal criteri respecte l'organització de l'horari escolar i la seva eventual modificació és l'interès educatiu de l'alumnat. L'infant ha de ser el centre del debat.

L'actual horari i calendari escolar ens situa aproximadament a la mitjana europea en hores lectives.

Una altra consideració a tenir en compte és que la modificació de l'horari escolar no ha d'allargar l'horari actual del professorat i l'augment dels temps lectius no implica una millora automàtica de la qualitat de l'educació.

Dins les modificacions de l'actual horari escolar per conciliar els ritmes familiars i laborals amb els escolars en diverses comunitats autònomes i alguns centres de Catalunya han implantat la jornada continua però la valoració més general és que com a sistema generalitzat no ha presentat cap avantatge i provoca la necessitat de bastir activitats

complementaries amb les desigualtats que comporta per l'alumnat segons els recursos de les famílies.

Una altra consideració a tenir en compte en l'organització de l'horari escolar és la modulació en funció de l'edat dels nois i noies, això significaria tenir un horari adequat a les edats dels nois i noies. A l'ESO, les tardes que no hi ha classe, cal donar altres alternatives (per exemple espais d'estudi), atesa la dificultat de seguiment de l'alumnat per part de les famílies. Cal tenir en compte el parer de l'estudiant de secundària, els actuals horaris no sintonitzen amb la vida familiar.

No confondre l'horari lectiu i el temps educatiu.

Una de les propostes amb més suport es la unificació dels horaris entre l'escola pública i l'escola privada concertada i evitar diferències per l'hora complementària que actualment s'imparteix en els centres concertats. Atès que en altres comunitats autònomes, l'hora complementària no té caràcter lectiu, caldria unificar les dues xarxes escolars sostingudes amb fons públics i evitar desigualtats entre l'alumnat.

2.- Conciliació del temps laboral, familiar i escolar

Conciliació del temps laboral i familiar

Encara que el sistema productiu cada cop exigeix més de les persones en termes de temps, hem de recuperar el paper educador de les famílies, dels pares i mares. Cal replantejar el valor de l'educació tant en el context social com en el laboral sobretot en les comunitats més industrialitzades. Hem de treballar a favor d'una flexibilització de l'horari laboral que respongui a les necessitats personals, escolars i familiars. El nou paper de la dona i del temps disponible de mares i àvies i la dificultat i lentitud i reticències en assumir tasques que històricament ha fet la dona per part dels homes, ha portat a una pèrdua del paper educatiu de la família i dels temps d'atenció a la infància.

Aquest paper educador comporta la necessitat de les famílies de compaginar els seus horaris laborals amb les necessitats educatives dels infants i replantejar els horaris laborals. Caldria regular els horaris considerant les necessitats generals, intentant conciliar els horaris laborals, comercials, ... Cal que les necessitats dels nois i de les noies siguin el centre de les consideracions.

L'única solució és que treballem menys hores, i sobretot que els homes treballin menys hores i assumeixin feines a l'àmbit familiar, compartint les tasques familiars i domèstiques. No té sentit que un infant passi més de vuit hores a l'escola. Un infant necessita per créixer, diferents ambients i diferents persones i diferents espais de lleure i disfrutar d'espai propi.

És el moment de plantejar-nos què hem de fer els pares i mares en l'àmbit laboral per poder passar més hores amb els nostres fills i filles, cal contemplar la diversitat de situacions segons els sectors de treball i la diversitat de territoris i recollir aquesta mena de varietat per flexibilitzar l'horari de l'escola, i per facilitar que els pares i mares puguin estar amb els seus fills i filles, més hores.

La resolució dels aspectes laborals és un element imprescindible per la conciliació de l'horari familiar i escolar.

Respecte als alumnes de secundària cal recuperar una cultura familiar que hauria d'incloure dissabtes i diumenges.

Cal incidir més en l'educació familiar envers la importància de l'oci i el temps lliure

Un altre aspecte beneficiós en l'apartat comunitari i social és què la reducció de l'horari de treball permet i facilita més l'associacionisme i la participació. Sense el canvi laboral i la disponibilitat d'un major temps propi, les persones poden participar menys en la vida familiar i comunitària.

L'educació no formal i les activitats extraescolars

Quan parlem d'activitats extraescolars hauríem de considerar totes les activitats dirigides a la població en edat escolar que es fan fora de l'horari lectiu dins o fora del centre, que poden ser de caràcter esportiu, cultural i o lúdic i que poden estar organitzades per les AMPA, el propi centre escolar, associacions, agrupacions, clubs, esplais, federacions, acadèmies o per l'administració. Per això seria convenient incorporar en els òrgans de consulta i participació dels diferents àmbits (de centre i territori) els diferents agents relacionats amb les activitats d'educació no formal.

Les escoles s'han d'obrir més a l'entorn, i hem de pensar en un projecte educatiu de centre i de ciutat amb la participació de molts més agents educatius. Els centres educatius han d'estar oberts, no només com a instrument de conciliació, sinó com l'element essencial de la qualitat educativa més enllà del currículum, i com el mecanisme més important per a la compensació de les desigualtats socials. Hem de tenir una nova concepció de l'escola com

espai educatiu i no només com un espai per impartiment curricular (acolliment al matí, l'espai del migdia,...).

El temps educatiu inclou les activitats extraescolars i són un element essencial " d'aprendre a viure" per part dels nois i noies.

Actualment però en el temps de lleure és on es produeixen més situacions de desigualtats segons els nivells culturals i socials de les famílies al comportar una despesa significativa.

Les activitats extraescolars han de ser assequibles i comptar amb les aportacions de les famílies i de les administracions.

Els centres s'han d'implicar en la planificació i organització de les activitats extraescolars. Un altre aspecte a tenir en compte en l'oferta d'activitats extraescolars és que les activitats han d'estar coordinades. Cal el reconeixement de la figura del coordinador/a de les activitats extraescolars. Cal incorporar aquesta figura i preveure la dependència i qui assumeix la despesa. Seria necessari que les AMPA, els centres escolars, associacions i clubs de l'entorn es possessin d'acord per oferir un ventall d'actuacions coherent i d'acord amb el projecte educatiu del centre i amb el projecte educatiu més ampli a nivell territorial: de zona o de barri. Per aconseguir aquest acord és imprescindible una figura que des de l'administració local lideri i coordini les actuacions. És també imprescindible que l'Administració reguli les activitats extraescolars .

L'organització de les activitats extraescolars i dels temps educatius no lectius ha generat un important ventall de noves figures professionals que cal qualificar, dignificar laboralment i vincular als projectes educatius dels centres. Per això es proposa que es regulin

En les activitats extraescolars fora interessant que algunes funcionessin amb els propis infants, de manera que es produís una interacció entre alumnat de diferents edats.

Cal regular les hores que un infant pot estar al centre i/o fent activitats extraescolars externes al centre . Probablement els pares i mares hauran d'aprendre a renunciar a alguna cosa, atès que molts infants sovint tenen una jornada molt més llarga que la jornada laboral dels seus pares o mares.

Cal contemplar l'escola com un centre cultural i referent del barri. També cal fomentar l'ús de l'oferta del territori de les activitats educatives no formals. Per potenciar-les, a secundària, es podrien contemplar com crèdits en educació no formal.

La reglamentació de les activitats extraescolars necessita d'una actualització de la normativa de l'ús dels centres educatius. Amb tot, obrir els centres tot el dia no és senzill, a la pràctica planteja moltes dificultats (neteja, vigilància , manteniment, consums...) i els

recursos, avui per avui, són limitats. L'apertura dels centres ha d'anar acompanyada de mesures pressupostàries, sense un pressupost específic no és viable.

3.- El paper de les administracions públiques

Regulació de les activitats extraescolars

La realitat de l'organització de l'horari escolar i de l'horari laboral i familiar obliga a oferir activitats extraescolars. Aquestes activitats han d'estar regulades per l'administració tant en l'àmbit normatiu com en l'econòmic. Aquesta regulació ha de preveure la definició i concreció de les activitats lectives i de les no lectives, clarificant també les activitats complementàries també ha de preveure la coordinació de les activitats de l'escola amb les d'altres institucions i/o equipaments no escolars.

El Departament d'Educació té la responsabilitat de promoure i facilitar les activitats extraescolars així com tutelar i garantir la seva qualitat, vetllant perquè aquestes es desenvolupin des d'una visió global i integral de l'educació dels nois i noies. Cal que reguli els serveis i estableixi un sistema d'ajuts superiors als actuals, signant convenis de col·laboració amb els ajuntaments i implicant altres departaments com benestar social, joventut, esports i immigració.

La regulació legal de totes les activitats extraescolars cal que garanteixi un finançament que eviti discriminacions econòmiques per accedir a les activitats.

La regulació ha de potenciar l'autonomia dels centres, si bé l'administració ha de regular per a tothom, també ha d'atendre les particularitats de cada lloc concret i adaptar-hi les legislacions.

El Departament ha d'establir a què i a qui obliguen les mesures reglamentàries i legals respecte a l'horari escolar tant en el sector públic com en el privat concertat.

El centre escolar ha d'estar obert a l'entorn per poder així interrelacionar les activitats que el centre ofereix amb les que les entitats del barri o els serveis del Districte poden oferir.

Per atendre i dinamitzar un centre educatiu obert fan falta inversions per millorar els equipaments escolars, la formació del professorat..., i la qualitat en general.

Seria millor que els infants fessin activitats en centres o entitats ja existents, més que no pas que l'escola contracti una empresa per desenvolupar-les. La relació entre les escoles i les diverses entitats ciutadanes molts cops ja existeix. Cal potenciar-la

Així mateix cal potenciar activitats que generin complicitats i participació entre els diferents membres de la família.

L'administració local

L'administració educativa ha de tendir a establir concerts amb els municipis o grups de municipis i cedir-los les competències, i l'administració local ha de regular aquestes activitats de manera que no hi hagi discriminació. L'administració educativa ha de donar competències als municipis en educació, inclòs l'establiment de l'horari.

Els ajuntaments també han de tenir competències econòmiques, per poder invertir en les activitats extraescolars.

L'administració local té uns recursos limitats i ha de prioritzar les coses fixades per llei. Qualsevol canvi normatiu i de traspàs de competències cap als municipis ha d'anar acompanyada amb la corresponent dotació pressupostària.

L'administració local pot rentabilitzar més els recursos del territori que es poden programar tenint en compte també el col·lectiu infantil i adolescent i coordinar les altres activitats que s'organitzen des dels centres.

L'administració ha de posar recursos al servei de les famílies, i les ha d'ajudar, però tampoc pot ser que les famílies deleguin totalment les seves responsabilitats. Aquest problema representa un tema molt difícil d'assumir per part de les administracions locals, a no ser que augmentin molt els recursos.

4.- El procediment

El consens

Les modificacions de l'horari i el calendari escolar i la seva conciliació amb la vida familiar tenen una forta implicació no sols en els sectors professionals de l'àmbit educatiu sinó també en l'horari i l'organització laboral.

Cal un debat a fons de les polítiques entre tots els implicats: els sindicats, les patronals i la Conselleria de Treball. Paral·lel i complementari a l'esforç de l'escola, és del tot necessari un esforç del món laboral.

Cal un pacte nacional i unes polítiques europees per trobar mesures de conciliació que responguin a les noves exigències de la societat. Cal aprofundir en el debat per arribar a un pacte nacional sobre educació en el que s'inclogui les qüestions relatives a la jornada i el calendari escolar i el paper dels ajuntaments en tot aquest context.

Per fer una modificació del calendari i l'horari escolar més compatible s'ha establir un consens tant en l'àmbit educatiu com en l'àmbit social i laboral.

5.- Elements rellevants

Recull dels elements rellevants expresats en el conjunt del document

◆ Conciliació dels "Temps" i l'horari i calendari escolar

- La modificació de l'actual calendari escolar ha de partir en primer lloc de les necessitats de l'alumnat i tenir en compte el conjunt del nucli familiar i el món laboral.
- Hi ha un acord generalitzat de racionalitzar el calendari escolar, establint períodes lectius i no lectius més estables.
- Qualsevol mesura de canvi de l'actual calendari escolar ha d'anar acompanyada de l'organització d'activitats d'educació no formal per l'alumnat
- La modificació de l'horari escolar no ha d'allargar l'horari actual del professorat ni la modificació de les seves condicions laborals.
- L'organització de l'horari escolar s'ha de modular en funció de l'edat dels nois i noies, això significaria tenir un horari adequat a les edats dels nois i noies. A l'ESO, les tardes que no hi ha classe, cal donar altres alternatives (per exemple espais d'estudi), atesa la dificultat de seguiment de l'alumnat per part de les famílies. Cal tenir en compte el parer de l'estudiant de secundària.
- Iniciar un procés d'homologació dels horaris entre l'escola pública i l'escola privada concertada i evitar diferències per l'hora complementària.
- Hem de recuperar el paper educador de les famílies

- Cal un pacte nacional i unes polítiques europees per trobar mesures de conciliació que responguin a les noves exigències de la societat. Paral·lel i complementari a l'esforç de l'escola, és del tot necessari un esforç del món laboral.
- Per fer una modificació del calendari i l'horari escolar més compatible s'ha establir un consens tant en l'àmbit educatiu com en l'àmbit social i laboral.

◆ *L'educació no formal i les activitats extraescolars*

- Quan parlem d'activitats extraescolars hauríem de considerar totes les activitats dirigides a la població en edat escolar que es fan fora de l'horari lectiu dins o fora del centre.
- Cal incorporar en els òrgans de consulta i participació dels diferents àmbits (de centre i territori) els diferents agents relacionats amb les activitats d'educació no formal.
- El temps educatiu inclou les activitats extraescolars i són un element essencial "d'aprendre a viure" per part dels nois i noies. Actualment durant el temps de lleure és on es produeixen més situacions de desigualtats segons els nivells culturals i socials de les famílies al comportar una despesa significativa.
- Les ofertes d'activitats extraescolars han d'estar coordinades. Cal el reconeixement de la figura del coordinador/a de les activitats extraescolars. Cal incorporar aquesta figura que des de l'administració local lideri i coordini les actuacions.
- L'organització de les activitats extraescolars i dels temps educatius no lectius ha generat un important ventall de noves figures professionals que cal qualificar, dignificar laboralment i vincular als projectes educatius dels centres. Es proposa que es regulin les figures professionals emergents.
- La reglamentació de les activitats extraescolars necessita d'una actualització de la normativa de l'ús dels centres educatius
- La realitat de l'organització de l'horari escolar i de l'horari laboral i familiar obliga a oferir activitats extraescolars. Aquestes activitats han d'estar regulades per l'administració tant en l'àmbit normatiu com en l'econòmic.
- El Departament d'Educació té la responsabilitat de promoure i facilitar les activitats extraescolars així com tutelar i garantir la seva qualitat, vetllant perquè aquestes es desenvolupin des d'una visió global i integral de l'educació dels nois i noies. Cal que reguli els serveis i estableixi un sistema d'ajuts superiors als actuals, signant

convenis de col·laboració amb els ajuntaments i implicant altres departaments com benestar social, joventut, esports i immigració.

- La regulació ha de potenciar l'autonomia dels centres
- Les activitats extraescolars han de ser assequibles i comptar amb les aportacions de les famílies i de les administracions.
- L'administració educativa ha de tendir a establir concerts amb els municipis o grups de municipis i cedir-los les competències, i l'administració local ha de regular aquestes activitats de manera que no hi hagi discriminació i garantir la igualtat d'oportunitats.
- Qualsevol canvi normatiu i de traspàs de competències cap als municipis ha d'anar acompanyada amb la corresponent dotació pressupostària.

Documents de consulta

- Dictamen sobre el calendari i jornada escolar del Consell Escolar de Catalunya. Desembre 2002.
- Informe "Propostes d'intervenció per a la conciliació d'horaris familiars, escolars i laborals". Departament de Benestar i Família, Generalitat de Catalunya. Salvador Cardús. Juliol 2002.
- Jornades "Els Temps" i l'organització de l'horari i el calendari escolar. Consell Escolar Municipal de Barcelona. Curs 2003-2004
- " Temps i ciutat". Consell Econòmic i Social de Barcelona